

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елена Арнаудова-Коцева
за научните публикации на
доц. д-р Андрей Тодоров Бояджиев
за конкурса за професор

(ДВ бр. 64/16.08.2016 г., 2.1. Филология. Български език. Старобългарски език)

Обявения в ДВ конкурс за професор по старобългарски език Ректоратът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ адресира към Факултета по славянски филологии (Катедра Кирилометодиевистика), като са депозиран и одобрени по реда на Закона документите само на един кандидат – доц. д-р Андрей Тодоров Бояджиев. Във възложеното ми становище с протокол на Журито от 26.X.2016 г. аз ще се спра по-подробно само на някои от представените 34 научни изследвания, които са част от общия брой публикации на кандидата – 84.

Познавам академичното развитие на доц. д-р Андрей Бояджиев от времето на неговата докторантура. Общи интереси в областта на славянската палеография (кирилска), съвместната ни работа в катедрата, лекотата на общуването и професионалната култура на Андрей, ми дават основание да обърна повече внимание на перспективите в най-новите му подготвени за печат изследвания.

Нека уважаемото Жури ми разреши съгласно разпоредбите относно обема и съдържанието на формата „Становище“ още в началото на изложата оценката за научната и преподавателската дейност на кандидата, неговата професионална осведоменост, етикет на колаборация и общуване.

Съгласна съм с тематичната подредба, която доц. д-р Андрей Бояджиев дава в отговор на изискваната авто-справка за лично аотиране (цел, резултати, перспективи) на приносите. Тематично проследени от автора, приносите са посочени в IX параграфа, които са съобразени с общите и частните особености на въведените в научно обръщение проблеми и конкретни материали (текстове).

В анотацията за своите „Приноси“ доц. д-р Бояджиев поставя на първо място т. 34. „Старобългарска читанка“, която ще коментирам по-долу: с а) с оглед на терминологията; б) с оглед на въпроси, касаещи славянската палеография.

Намирам за извънредно важна текстологическата разработка, извършена на няколко езика за „Славянски новозаветни апокрифи. Деяния и мъчение на св. ап. Тома в южнославянската традиция“. Изданието е придружено с речник-индекс и гръцко-славянски лексикални съответствия.

„Славянски средновековни автори“ е четвъртият тематичен раздел в справката на А. Бояджиев и подсеца за активното му участие в „История на българската средновековна литература“ в съставителството и под редакцията на проф. А. Милтенова. Още тук ще добавя, че активното му участие и съпричастност към това издание оставят дълбоки следи в изследователския му натюрел, които според мен рефлектират в замисъла и изложението на неговата „Читанка“. В IV.30 се акцентира на езиковия анализ на „Слово за преподобните отци и жени“ от Григорий Цамблак, като е обърнато внимание на начините на изграждане на текста – риторични фигури и тропи, обогатяване на книжовния език с нови думи и изрази. Потърсено е „преосмислянето на традиционни по значение думи и изрази, употребата на редки граматични конструкции, както и опит да се открият народни езикови черти в текста“.

В първия том на приетото за печат изследване за деянията на св. апостол Тома „са представени текстове, които принадлежат на старата южнославянска традиция. Най-ранните от тях са от XIV век“ – именно тези, които обработва доц. д-р Андрей Бояджиев и върху които пада тежестта на текстологичното проучване, както и избора на формално технически представяне на текстове. Следват страници с въвеждането на изворовия материал и библиографска справка за идентификацията на текстовете, кратък преглед на мненията за

основата, локализираната в Североизточна България според Станиславовия чети-миней (НБКМ 1039). Цитираните езикови примери показват, че вероятно техния произход трябва да се търси на една територия, въпреки, че „най-старинните преписи са от XIV в. и вероятността от допълнителна тяхна преработка е твърде вероятна“. „Текстовете от славянската версия А“, продължава авторът „са много архаични и техният произход следва да се отнесе в старобългарската епоха“ – изложението завършва с библиографска справка. Но за да бъде приета така маркираната история и текста би следвало да се аотират изследванията на цитираните само библиографски български изследвания. Поне това следва според мене на сложната картина, която представя гръцката традиция и не редките очаквани случаи на взаимно допълване между изворите на двата езика. Защото $\Delta\delta\upsilon\mu\omicron\varsigma$ = Тома ‘близнакът, двойникът’ или може би ‘раздвоеният’ присъства между апостолите на християнското учение като връзка между сензорното познание според древногръцката философия и новото онтогносеологическо учение на Христос. „Тома Неверни“ не е просто символ на недоверието в „духовното“, а на сензорното познание (срв. напр. Платон и Аристотел) и така, гностицизмът от II век на апостолската проповед, според „Речник на чуждите думи в бълг. език“ (Милев, А., съст. 1978, 171) идва от гносис, „гр. *gnosis* ‘знание’ 1. Способност за познание на света чрез органите на сетивността [око да види, ръка да пипне]; 2. Знание, гр. *gnóstikós* ‘познавателен. Религиозно-философско течение, което разработва сред християнската общност догматика въз основа на неоплатонизма и религиозни учения“. Сигурна съм, че А. Бояджиев разполага с подобна основа, чието маркиране би улеснило същностния въпрос за избора и традицията на проповедта между южните славяни от епохата на ранните проповеди и в XIV в., епохата на ревизия на текстовете. Между впрочем А. Бояджиев има публикация за превода на Пастиря на Ерм, съпровождащ Дионисий Ареопагит, чийто корпус е новопреведен по същото време, от което датират два от изследваните извора за деянията на св. ап. Тома – Станиславовият чети-миней и Германовия сборник след втората половина на XIV в. Перспективно ще бъде ако в епизодите от християнската проповед и чудеса на ап. Тома се разгледат като тези на „цензура/автоцензура“ в преводната и оригинална южнославянска литература.

Може би твърде строг към себе си и твърде високателен като автор към читателите си, А. Бояджиев описва сегментацията на текста в рамките на формалните издателски подредби на текста. Намирам, че и тук той би могъл, поне библиографски, да посочи издания (като Супрасълския сборник напр.), където сегментацията в гръцкия текст е подведена под тази на славянския, срв. приетото вече обяснение, дадено от Мери МакРобърт „всеки превод (транслация или транскрипция) е една интерпретация“, неразработени достатъчно в това отношение, но публикувани успоредици между гръцки и славянски текстове в Палаузовия препис на Синодика и все още познатият само по опис Служебник от Пантелеймоновия атонски манастир № 15. В кой от двата тома на подготвяното издание за деянията на ап. Тома ще има фотоприложения? Защото сегментацията в отделните текстове, напр. в Германовия сборник от 1358/1359 г. съдържа интересни податки за литургическото произношение – въпрос изведен и аргументиран по повод на конкретни паметници от Стефан Кожухаров. Имплицитно оригиналната или издателската сегментация на текста – информационен блок – изисква въвеждането на понятието „синтагма“, което удовлетворява и свързва три от информационните кодове на средновековните изразни средства – на музиката, словото и живописата, като в последната синтагмата играе ролята на атрибуция. Ето и значението на чуждицата според А. Милев (цит. съч., 683): „синтагма (гр. *syntagme*) 1. езиков. Свързване на думи или части от думи ... 2. Цялостна смислова интонационна единица“. между другото в последното си непубликувано изследване II.30 из творчеството на Григорий Цамблак вероятен лапсус е синонимно употребеното понятие „пунктуация“ вм. правилното въведено преди това „сегментация“ от А. Бояджиев. Казаното тук се отнася и до други изследвания, предложени от доц. д-р Бояджиев и до проекти за електронно описание на ръкописи.

Да се върнем на текста за св. ап. Тома. Борбата с християнския гностицизъм е най-ярко изразена в пренията и санкцията срещу тях протича в две форми на проповедта –

катафатическа и апофатическа, като именно Деянията на апостола убеждават в силите на християнството. И още нещо – св. ап. Тома достига (посочва) границите на християнската цивилизация. Около два века по-късно и по друг повод св. Йоан Златоуст ще запише, че християнското учение „победи там, където Александър [Велики] победи с оръжие“.

Надявам се, че приносят и перспективите на подготвяното издание и по-специално изследваните и прочетени/разчетени среднобългарски текстове, описващи Деянията на св. ап. Тома ще бъдат високо оценени от рецензентите, и че изданието (I том) би спечелило от разширяване на уводния текст.

„Старобългарска читанка. Текстове. Речник. Справочник“ в 709 (1400 реално) с. е дълбоко промислен труд, реализация на образователна подготовка, лична амбиция и самоподготовка за филолога. Една необходимост при толкова много открития на българската медиевистика областите на славянската писмена култура, създадена в хинтерланда на славяно-българското население от средата на IX до началото на XX в.

Три са основните ми препоръки. Задължително всички възможни дати, дори несигурните, да бъдат изведени над текстове. Тъй като обект на изданието са текстовете, мястото на библиографската справка според мен е след текста – в очакване на промени. Подробната библиографска справка по КМЕ и енциклопедичния речник на Д. Петканова (2003) е ненужна и по-скоро ограничаваща. И може би една по-подробна справка за къниги / кънига / книжнина – едно уникално понятие за писмената култура на Европа.

Моля доц. д-р Андрей Бояджиев да се отнесе към направените тук бележки като пожелание да се подчертае приносът на неговите изследвания. Той притежава ясен, собствен академичен стил и език на изложението му в различни области от историята на старобългарския език, квалифицирани и поддържани системно познания по славянска средновековна култура. Неговата филологическа подготовка доведе до избора му в екипа, който реализира описа на важната Зографска сбирка на Атон. Доц. д-р Андрей Бояджиев е добър и търпелив преподавател, отговорен ръководител на теми при бакалаври, и магистри, консултант на докторанти.

С тези заключителни думи препоръчвам пред уважаемото Жури доц. д-р Андрей Тодоров Бояджиев да бъде избран за „професор“ по обявения конкурс.

София,
13.XII.2016 г.

(доц. д-р Елена Арнаудова-Коцева)